

sveta dolžnost ne samo kot vzgojitelja, temveč kot svobodnega državljanega, da vzgojuje mladino in narod v nacionalnem duhu da ga dovede do iste višine, ki jo dosega v tem drugi narodi. Smelo trdim, da je naš narod edini na Evropski celini, ki nima narodne zavesti in ponosa. — S čim pa bomo dvignili narodno zavest? Več potov je in veliko sredstev, najvažnejše pa je šolsko delo in delo za narodno obrambo. Ker sem se namenil podati nekaj misli o narodni obrambi kot vzgojnem sredstvu pustim šolsko delo ob stran, ter podam v kratkih potezah vzgojoče mase v nacionalnem čustovanju po obrambenem delu.

Kaj je obrambeno delo? Obrambeno delo je vse ono, ki ga podvzame narod v svojo obrambo pred tujcem bodisi v gospodarskem financijelnem ali duševnem oziru. Vsak napor ki meri na to, da se ohrani narodu, kar je njegovega, je obrambeno delo. Ima pa lahko dvojno tendenco, defenzivno in ofenzivno. Narod, ki hoče biti v svetovnem koncertu narodov pošten in pravičen, se bo posluževal le defenzivne tendence, grabežljivi narodi, ki si prilastujejo ekspanzivno silo, se poslužujejo ofenzivne tendence. Slednja mora imeti v narodu krepko razvito nacionalno zavest in nepremagljiv ponos, ker mora vedno računati s protifenzivo. Tak narod je bil in je še nemški narod. Slovani so bili v svojem obrambenem delu skoraj vedno v defenzivi, in so izgubljali od leta do leta teren, ker jim je nedostajalo globoke narodne zavesti. Zlasti mi Slovenci smo plačali zelo draga svojo nezavest v defenzivi. Ko bi bilo naša obrambeno delo izdatnejše, ne bili bi izgubili Koroške in ne tičalo bi v sužnosti pol miljona našega naroda. Toda po toči zvonti je zaman!

Naše obrambeno delo vrši danes vec društvo kakor: Družba C. M., J. M., G. Z. in Straža. Zadnji dve ne stopati posebno v ospredje, pač na hočem posvetiti nekaj misli prvima. Prva CMD je bila ustanovljena 1886 leta ter deluje že nad 36 let. Družba je nepolitična in ima na programu kulturno delo v prvi vrsti vzgojoči potom šolstvo. V teku svojega obstanka je rešila nad 200.000 otrok, ki bi bili sicer probabilni potujični. Ogonmo delo je to in še ogromnejše so bile žrtve, če domislimo da je to delo slonelo na ramah samo zavednih ljudi, ki štejejo komaj 4½% skupnega naroda. Družba je lepo organizirana po svojih podružnicah, ki so pa žal med vojno mnoge razpale in prenehale s svojim delom, dasi je družino obrambeno delo danes stokrat potrebejše kakor kdaj poprej. Koliko učiteljev in učiteljic je po naši pokrajini, ki ne poznajo tega dela, ki ne poznajo ustroja Družbe, ki ne poznajo pomena Družbe za vzgojo narodnega čustovanja in zavednosti mase. In vendar je učiteljstvo poleg druge inteligence poklicano pred vsemi drugimi, da se zanima in deluje za Družbo, ker vrši ona skoraj enako, a važnejše in pomembnejše delo za skupnost naroda. Po mnogih krajih so se raznesle vesti, da Družbe več treba ni, ker imamo lastno državo; dalje, da nima sedaj pravega dela in da je sploh postala nepotrebna. Gosposa, to je zmota in sicer usodna znotska, se to kvarljivo naziranje ne zatre. Družba vrši še danes ogromno delo... in notrebuje mesečno nad pol miljona kron. — Iz navedenega sledi, da je naša dolžnost, da po svojih močeh delujemo za družbine namene, za njeno visoko misijo. — Delovanje za obrambeno delo ima posledico vzgojevanja narodove mase v narodni zavesti in ponosu. Vsak član Družbe goji v svojem srcu ljubezen do naroda svojcev in ta ljubezen ga dviga do nesobične požrtvovalnosti. V pregovor je že prišlo: Kjer Cirilmotdar, tam narodna zavest, tam Sokol, tam plemenit člo-

ko zapomniti, da jih lahko zapoješ v kateremkoli redu.

Ta metoda pevskega pouka po notah je popolnoma nova in tako praktična, ker se ogiblje utrudljivih in dolgočasnih pevskih vaj v zadevanju intervalov. Ob koncu šele navaja knjiga kratek nauk o intervalih ki ih prav praktično pojasnjuje intervalska razpredelnica.

V narodni pesmi »Čuk se je oženil...« kaže avtor s kratkimi predhodnimi vajami naprej metodično pravilni postopek pri pevskem pouku, predno prehaja k petju te pesmi. — Petdeset enoglasnih pesmi iz vseh delov Jugoslavije tvori sploh temelj I. delu Pevske šole. Določen je ni dovršeno: v kratkem bo prvemu delu sledil drugi, ki bo v njem skušal prof. Kozina pojasniti na narodnih pesmih način večglasnega petja. Tudi drugi del ne bo »pešmarica«, temveč knjiga za pouk, ki bo izpopolnjeval nedovršeno teorijsko tva-

vek. Pozivam vas zlasti g. predsedniku in zastopniku okrajskih učiteljskih društev, da pri svojih zborovanjih obdelate snov o obrambenem delu ter greste s točnim programom na delo med ljudske mase. Če pridobite ljudstvo za obrambeno delo ste ga vzrojili v narodni zavesti in v plemeniti požrtvovalnosti s katero bo Družba ohranila svojemu narodu i one brate, ki bi sicer utonili v tujčevih valovih.

Drugo društvo obrambenega značaja je J. M. Ona ima gospodarsko politični obrambeni značaj. — Družba CM, vrši svoje delo no vzorca nem. »Schulverein«, docim si je navzela J. M. težnje nem. »Südmarka«. Zeleti pa je, da bi pričela J. M. velikopotezne akcije, kakor »Südmarka«, da bi zainteresirala za svoje namene velekapital in velepodjetja vse povsod tam, kjer je naš živelj ogrožen, ter da bi postala nekaka avantgarda CM, ki vrši s podrobnimi doneski drobno delo kulture in prosvete vse povsod, kjer je potreba nastala. — Dolžnost bodi učiteljstvu, da se za to obrambeno društvo zanima, ter proučava njegovo delo. — Delo dr. sv. CM je vzgojno! V narodnem duhu vzgojena mladina ne pade in ne zagreši izdajstva nad svojim narodom, ker nosi globoko v srcu ljubezen do svojega roda, do rodne zemlje, do rodnih bratov. Zakaj je na Goriškem, v Trstu in Primorju naše ljudstvo tako iekleno tako narodno četeče. — Ker je vzgojeno v narodnem duhu. Zakaj je padla Koroška, zakaj so severne meje nacionalno tako šibke, zakaj je Prekmurje nezavodno? Zakaj so po vseh večjih mestih Štajerske tako trdne nemške postojanke? Odgovor je na dlani. Na zadnji meji je učvrstilo naše postojanke narodno šolstvo in zlasti delo CM, družbe. Na severu pa je zasatala svoje kremlje v našem mesu Südmarka — Schulverein pa je nadaljeval vzgojno svoje delo ter potujičil in privezel vso našo rajo z dušo in telesom na te postojanke, s tem, da je vzgojil cele garnizije v nemško nacionalnem duhu. — Vse to da mislite! Če hočemo, da se udejstvimo kedaj kot svobodno ljudstvo v svobodni državi, je naša sveta dolžnost — in to smo dolžni tudi napram svojim bratom osvoboditeljem Srbom — da vzdržimo pozicije v našem obrambenem delu tam preko ure, ko pride ter da očistimo nečedno zaledo »Schulverein« in »Südmarka« z našega narodnega telesa na severu. To se pa more zgoditi le če vzgojimo narod v načinu zavesti. Pot do tega cilja pa gre skozi delo obrambe, ki odseva v idealni požrtvovalnosti. Gospoda, krenimo na to not, težka je toda hvaležna ne toliko za posameznika, temveč za našo skupnost za bodočnost in veličino naše države. S tem delom vršimo podrobno delo pravega ujedinjenja. S tem nesebičnim delom za blagor celokupnosti oblažujemo one nesrečne kali in zelišča naše politične razdvojenosti in podedovane slovanske neslove. Tovariš pravi: Kdor Jugoslovan — ta Sokol, a jaz pravim: Kdor učitelj, ta obrambeni delavec — iz njega izhaja Jugoslovan — Sokol.

Neodrešena domovina.

— Učiteljstvo u Arbanasima kod Zadra. Ovo učiteljstvo ustanovljeno je, da odgoji učitelje za hrvatske škole Jules Krajine i talij. Dalmacije. Zar je bila ono hrvatsko? Da li zaista hrvatski odgajaju mladiće i devojke, koje će — ako budu doči na hrvatske pučke škole, da uči i odgajaju hrvatski dečki? — Da vidimo! — Koji je jezik ravnateljstva tog zavoda? Pa — talijanski. Ta i učitelj, pitomci, da udovolje ravnatelju prepranjide, iz oportunitete učila molbe u talij. jezik. — Profesori su Hrvati? Jedini veroučitelj K. Jedretić je rodom in mišljenjem Hrvat, ali se njegova reč ne čuje niti uvažuje na zavodu. No, on nema ni odvražnosti ni avtoritete da nešto zastupa i brani u profesorskem zboru. — Ostali profesori su svi mišljenja Talijani, akoprem znudi večinom hrvatski. Evo im imena: ravnatelj Filippi (Filipić), Delli (Delić) (Baroni), Missoni, Ribolli, Cavli. Učitelj pevanja i glas-

rino prvega dela. Tretji del bo pa nameen umetni pesmi.

Prvi del te knjige je odobril oddelek za prosveto in vere v Ljubljani z odlokom z dne 14. avgusta 1922, št. 3037, višji šolski svet pa jo priporoča z odlokom z dne 28. septembra 1922, št. 11.332, kot učno knjigo pri pevskem pouku za višje razrede osnovnih šol za meščanske šole, za nižje razrede srednjih šol in za učitelje.

Knjiga, ki bi bila v tiskarsko-tehničkem pogledu lahko okusnejša, je v resnici vredna vsega priporočila. — a —

MILAN SKRBINŠEK:

Citanje in deklamacija v šoli.

(Dalje.)

Med gojenci so lahko tudi takšni, ki so nadarjeni za kakoršnokoli umetniško udejstvovanje, in je naloga moderne šole,

be ne pozna hrvat. jezik. — Kako se uči učevni predmeti? Samo u talijanskem jeziku, osim čravnina, i fizike i to tako in svim razredima te u pripravnici. — Knjige, tekstovi? Ne pozna naše »hrvatsko« učiteljstvo u Arbanasima hrvat. knjiga. Bože sačuvaj! Ta dajci bi se setili, da i Hrvati imadu učevnih knjiga; pa napokon u njima je stošta, što nije ugodno profesorima in ne vuglasju svrhe zavoda i što bi moglo naše učitelji potome pokvariti! Zato dotični profesori samo dikiraju ili prevadaju in talij. tekstova, pa tako i pedagogiju, što se tako podučeva na hrvat. jeziku. Talij. jezik podučeva se dnevno jedan sat. Poljedelstvo se podučeva u talij. jeziku počas od I. tečaja dalje; no samo u teoriji, pošto dajci šolski vrt lani samo jedan put videli. — Pevanje se ne uči, jedino gusle. Samo naučiš svi daci, hrv. i talij. sekcie, dve talij. patriotske pesme prigodom neke svečanosti. Nije potreben budučem učitelju da umije pevati? Je li? — Uz zavod opštji pučka utravščinska šola, kamo polaze potomci na hospitalje. Arbanasi, oveče selo, trg, ne pozna kino, ne ma kazališta, tvornica; tu se ne priedrjuje poučne ni zabavne veselice. Naš dajak tam ne čuje i ne vidi ništa, što bi uplivao na njegov estetsko-moralni odgoj. — Zatvoreni su oni med četrti zida zgrade, gde se malo govorji, mnogo buba, a male nauči radi nepoznavanja talij. jezika. — Ova i ovakva šola jest prosto mučilište za naše hrvat. dajake, grob duha, ugušivanje srca. Zemljopisom i povečne ne širi im se pogled u svet i društvo. Iz zemljopisa uči se samo Apeninski polutok; povest v zavodu pozna samo Latine in Rimski barbare i Sklave! — Naš mladi učitelj tek po imenu poznat će ostali svet, ili če tudi o njemu samo koju naredi i pomisle. — Arbanaska preparamdija nije hrvatska, nego samo sramotna talij. vlasti i XX. veka!

— Statistika, kako zatira Italijani v Istri jugoslovensko šolstvo. V puljskem okraju je bilo pred vojno 41 hrvatskih šol. Od teh so otvorenje samo tri. Od 66 učiteljev in učiteljih jih je ostalo samo pet. V pažinskom okraju je bilo pred vojno 48 šol, otvorenih je samo 23. Od 69 učiteljskih moči jih je ostalo komaj 30. V poreškem okraju je bilo pred vojno 24 šol, odprtih sta samo dve in na razpolago sta samo dva učitelja od prejšnjih 27. V lošinskem okraju je bilo pred vojno 20 šol, sedaj sta odprtih samo dve. Od 28 učiteljskih moči sta ostali samo dve. Omenjene predvojne šole je vzdržala deloma dežela, deloma Družba sv. Cirila in Metoda. Po gorenjih podatkih je jugoslovenskih otrok brez pouka v svojem maternem jeziku: v pažinskem okraju okoli 4000, v poreškem 2600, v puljskem 4000, v lošinskem 1600 in k temu številu pride še 2500 naše dece brez pouka v koperskem okraju. Tako je Istri nad 15.000 jugoslovenske dece brez pouka v svojem jeziku, oziroma brez kakih šole. Pred okupacijo so imeli jugosloveni v Istri 328 razredov in 362 učiteljev, danes imajo komaj 167 razredov in 165 učiteljskih moči. Zatvorenje ali poštaljančno je 161 razredov in odpuščeno 197 učiteljskih moči. Pred vojno je bila v Pazinu velika hrvatska gimnazija, v Kastvu moško učiteljske. Res žalostno je poglavje o jugoslovenskem šolstvu v Istri in kakor vse kaže, bo po prizadevanju Italijanske vlade, ki se tako rada trka na svoje kulturne prsi, še žalostnejše od leta do leta.

— Vrnitev primorskih učiteljev. Bodisi ob času kislili kumarc ali drugače, vedno se najde v naših časopisih dovolj prostora za notico v kateri se pripravlja, z manjšo ali večjo porceljo vojaške tonal, primorsko učiteljstvo, da naj se vine. Črež par dni čitači najraje v kakem »Slovencu« od kakega za to, toliko merodajnega dopsnika, kot je bil prvi, — komentar k pozivu. Vsakokrat, ko citam take pozive premišljujem: Torej že jutri! Vsi primorski učitelji službujoči v Jugoslaviji se nasledno jutro prebude, — običejno, vzamejo pod pazduho: dnevnik, katalog, razrednico in hajd v šolo. Ne! — Včeraj so časopisi pozivali da se vrnemo. Torej vsak jo ubere kar po najkrajši poti črez mejo v Zasedeno ozemlje in v prijši soli na katero je naletel, ko je stopil črez mejo, stopi na katedro, odpre dnevnik, — pouč se začne. Tako si predstavljajo našo vrnitev oni, ki te pozive pišejo? Ne! — Tudi mi ne, ki to čitamo! In vendar pišejo. Drugi dan čitaš v časopisu! Italija noče pristati na šolsko koncesijo. Nižje v isti koloni, že zopet nekdo pozivila primorske učitelje, da naj se vrnejo. Ker ni to humorističen list si moraš, sledič pozivu, razlagati to na ta način: Cesar ne more dosegati država, kot za to, po mojem, edino kompetentna. Pokusi sam! Stopi v diplomatske odnose z Italijo, mogoče bo tvoja malenkost, imela v tem večji vpliv, kakor država sama. Pri tem ne pozabi napraviti še posebne pogodbe s fašisti; če ti je mogoče z vsakim posamezno. Tega tudi ne! — Pa vendar pišejo, te pozivljajo! Ne glede na to: — hočeš li govoriti s kako višjo osebo, glede službe ali premeščanja, — mesto vizitke, moraš tudi predložiti reverz, v katerem se zavezujes, da se vrneš, kakor hitro to zahtevalo merodajne oblasti, — če hočeš da se bo s teboj govorilo, te poslušalo, se tvoji prošnji ustreglo. Mogoče še dočakamo, da bo vsake poslane in minister končal v parlamentu svoj govor z besedami: »Toda primorski učitelji se morajo vrneti!« Kakor je opominjal Kato Rimljane koncu vsakega govorja: »Kartago se mora uničiti!« Kar, ne pove nične!

ki si je postavila za cilj čisto individualno vzgojo gotovo tudi ta, da ne будi in ne razvija v gojencih samo občeloveških zmožnosti, temveč tudi umetniške.

Iz vsega tega sledi, da je pri čitanju in deklamaciji v šoli ono postopanje, ki skuša podati literarni proizvod v čim boljši estetični obliki neobhodno potrebno.

Znano je, da vzgoja k umevanju ene umetniške panoge daje pravo podlogo in pravilne smernice tudi za umevanje drugih. Samo da si v eni umetnosti estetično prav orientiran, da boš našel v drugi za umevanje njenih bistvenih vrednot gotovo prav pot, kakor hitro se začenjaš pobližje za njo zanimati.

Tako sem torej poskušal od več strani utemeljiti potrebo pravega reproduktivnega udejstvovanja gojencev ob priliki čitanja in deklamacije v šoli.

Sa učiteljske moči, ki ne zahtevajo v šoli od učencev drugega nego da berejo prozo in pesmi in povedo te, če so imeli

Pritisk na slovensko šolstvo v Trstu. Italijani v Trstu so ob začetku tek. šolskega leta izvrševali na slovensko prebivalstvo strahovit pritisk, da bi dalo svoje otroke v italijanske šole. Po oklici so hodili fašisti od hiše do hiše in grozili s pretepom, požigom in odpustom iz službe, kdor ne bi hotel dati svoj otrok v italijansko šolo. Teror seveda ni stal brez uspeha in na Općinah, ker je mnogo slovenskih železničarjev, ki so v državni službi, so mogli Italijani otvoriti svojo štirirazrednico, slovenski šoli so pa vzel stiri paralelke. — Sploh so na mnogih mestih v naprej skrčili število slovenskih razredov, a 15 slovenskih učnih moči odpustili. Vendar se jim nade niso povsem izpolnile in so preostali slovenski razredi povsod prepeljani in učiteljstvo je preobloženo. Dalje so Italijani premestili skoraj vse nedefinitivno učiteljstvo, in sicer čisto brezsmiselno zaradi gole šikane. Vsa definitivna imenovanja iz vojnega časa so Italijani razveljavili, sami pa doslej niti ene slovenske učne moči niso imenovali za definitivno. Ali se bodo te neznosne razmere po zadnjem sporazumu med Italijo in Jugoslavijo končno izpremenile?

Vestnik za učiteljiščnike.
— u Knjižnica mariborskih učiteljiščnikov se prav lepo razvija. Ustanovljena pred približno 17. leti, je bila prevažen faktor za slovenske mariborske učiteljiščnike. Vkljub voluhom na zavodu in zasledovanju policije, je do izbruhu vojne neumorno delovala v »Peklu« narodnega doma in rešila marsikaterega omahljivca pred renegatstvom. Vsa mlajša generacija slov. štajerskega učiteljstva se go tovo z veseljem in zadovoljstvom spo minja živahnega društvenega življenja okrog knjižnice in zato se mi zdi važno, da jo informiram o sedanjem stanju knjižnice.